

SVENSKA
FORNMINNESFÖRENINGENS
TIDSKRIFT.

ELFTE BANDET.

1:a häftet.

INNEHÅLL:

	Sid.
MONTELIUS, OSCAR, Ett i Sverige funnet fornitaliskt bronskär. Bidrag till vår kunskap om handelsförbindelserna mellan Skandinavien och länderna söder härom före vår tideräknings början. Med 104 fig.	1.
BUGGE, SOPHUS, Runeinskriften paa en Guldmedaljon funnen i Svarteborgs Sogn, Bohuslen. Med 1 fig.	109.
BUGGE, SOPHUS, En nyfunnen Gotlandsk Runesten. Med 1 fig.	114.
ALMGREN, OSCAR, Nyfunna brandgropar från la-Tène-tiden i Vestergötland. Med 4 fig.	125.
SCHÜCK, HENRIK, Till Lodbroks-sagan. Med 4 fig.	131.

Med detta häfte följa:

Titel och innehåll till det 10:de bandet.

Runeindskriften paa en Guldmedaljon funden i Svarte- borgs Sogn, Bohuslen.¹

Af

Sophus Bugge.

Paa Medaljonen gaar foran det paa denne fremstillede Hoved
nedenfra opad en Indskrift, bestaaende af 8 af den længere Rækkes
Runer, som er vendte mod venstre og maa læses fra höire. Disse
Runer er, naar de vendes om mod höire: **SSIXFMNY**

Guldmedaljon fra Svarteborgs Sogn, Bohuslen. 1/1.

De maa transskriberes: **ssigadur.**

¹ Om denna medaljong, som helt nyligen förvärfvats för Statens Historiska Museum, kunde den förre egaren endast lemna den upplysning, att den »för flera år sedan hittades i en hög i Svarteborgs socken. Guldsmcket låg jemte brända ben i en lerurna». — Då föreningens hedersledamot, professor Sophus Bugge i Kristiania haft godheten om denna runinskrift, samt om den likaledes nyfunna runinskriften på stenen från Roes lemna en utförlig redogörelse, har det ansetts lämpligast att författarens bidrag trycktes på originalspråket. *Red.*

Runerne har i det hele de sædvanlige Former. Om de enkelte bemærkes følgende.

s er her begge Gange nedentil mere afrundet og mindre kantet end sædvanlig i den længere Rækkes Skrift.

Rune 8 **Y R**. Höire Kvist berører Toppen af Rune 7.

Hvorfor **s** her er skrevet to Gange i Indskriftens Begyndelse, ved jeg ikke. Det synes ikke at have nogen sproglig Betydning, men at være en ornamental Fordobling.

sigaduR opfatter jeg som et Mandsnavn i Nominativ, af en **-u**-Stamme med bevaret **u** foran Nominativmærket **-R**. Tilsvarende Nominativformer er **waruR** paa Tomstad-Stenen (Norg. Indskr. I 206 f.) og **haukoþuR** paa Vånga-Stenen i Vestergötland (Stephens III 28); jfr. *lagor* i en irsk Optegnelse af norske Runer (Stephens III 11) = oldn. *logr*.

Navneformen **sigaduR** er efter min Mening opstaaet af ***sighaduR**, og denne igjen af ***SigihaduR** (med kort Vokal i alle 4 Stavelser). Samme Navn er det frankiske *Sichad*, som Førstemann anfører fra 833.

Første Led i dette sammensatte Mandsnavn er *sigi-*, som har betydet 'Seier', 'Overmagt i Kamp'. Dette har været Forled i mange gammelgermanske Navne, f. Eks. oldn. *Sigmundr*, *Sigurðr* o. s. v., ags. *Sigemund*, *Sigebeald*, o. s. v., oldt. *Sigimunt*, *Sigipalt* o. s. v. Det forekommer allerede i første Aarhundred i *Σιγμῆρος* hos Strabon, *Segimerus* hos Tacitus.

Andet Led i **sigaduR** ***SigihaduR**, nemlig **-hadu-**, har i oprindeligere Form lydt **hapu-** og betydet 'Kamp'. Det forekommer som Forled i følgende urnordiske Navneformer: **hAþuwulafR** Istaby, **hAþuwolAfa** Gommor, **hadulaikaR** Strand; jfr. Norg. Indskr. I 275. Det forekommer som Efterled i mange gammelgermanske Mandsnavne. Saaledes i oldtysk *Anthad*, *Liuthad*, *Reginhad*, *Rihhad* o. s. v. Allerede i *Θεωδάτος*, Navn paa en gotisk Konge i 6:te Aarhundred hos Prokop. Tidlig blev hos forskellige germanske Folk *h* trængt ud i mange Navne, der indeholdt denne Stamme som Efterled, ligesom i **sigaduR**. Saaledes i vestgot. *Villiedus* (latinsk Form) i 7:de Aarh., oldtysk *Williad* Aar 830. Oldn. *Storkoðr*, *Starkaðr*, Gen. *Starkaðar*, af ***Starkhqðr**; *Niðuðr*, Gen. af ***Niðhqðr** = oldtysk *Nidhad*, *qnduðr* Gen. *Andaðar*, af ***And-hqðr** = oldtysk *Anthad*.

Overgangen fra *þ* til *d* i **sigaduR** **Sigihadur* af urgermansk **Sigihafur* forklarer jeg som indtraadt för den særlige germanske Betoning ifölge Verners Lov; idet *a* var svagt betonet, medens Hovedtonen laa paa förste Led. Jeg holder det for mindre sandsynligt, at *d*, d. e. *ð*, i **sigaduR** istedenför *þ* skal forklares saa, at Indskriften er fra en Tid, da den stemmelöse Spirant *þ* i Indlyd i Nordisk i alle Ord mellem to Vokaler var gaaet over til den stemte Spirant *ð*.

I **sigaduR** af **Sigihadur* er andet *i* af *sigi-* trængt ud. Kluge har anført flere Eksempler paa germanske Sammensætninger med en *i*-Stamme som Forled, i hvilke *i* tidlig er forsvundet ogsaa efter kort Stavelse, f. Eks. ags. *hoppáda* Overklæde ved Siden af *hype* Hoft af Stamme *hupi-*; ags. *rugern*, Betegnelse for en Maaned, af *ryge* Rug. I Personnavne synes en saadan Elision af *i* lettere at kunne indtræde. I ags. findes *sigbeacn* for *sigi-* blandt Epinal-Glosserne (fra Begynd. af 8:de Aarh.); *Sigbald*, *Sigberct*, *Sigburg* og flere ensartede Navneformer i Liber Vitae fra c. 800, medens dog Navne paa *Sige-* findes længe efter denne Tid. I frankiske Kilder paa Latin fra 8:de Aarh. skrives *Sic-*.

I Modsætning til **sigaduR** (hvor andet *i* af *sigi-* er trængt ud) af **Sigihadur* staar **saligastiR** med bevaret *i* paa Berga-Stenen. Jeg formoder, at *sigi-* med bevaret *i* brugtes som Forled i andre Ord samtidig med **sigaduR**. Ved denne Stamme er Synkope i Nordisk tidligere ikke paavist för end i *Sichfrith* i Ulster-Annalerne ved Aar 889, *Sitriucc* ved Aar 875. Jfr. derimod en Danske *Sigifridus* hos Einhard 892, mulig ved Indflydelse af frankisk Sprogform (Bugge, Bidrag til den ældste Skaldedigtningens Historie S. 13).

Formen **sigaduR** af **Sigihadur* beviser, at *h* mellem to Vokaler en god Stund för den her behandlede Indskrifts Tid blev udtalt som Aandelyd og ikke som den tonlöse Spirant *ch* eller *ç*. Jfr. **uþArAbAspa** paa Björketorp-Stenen af *-spahu*.

Efter det foregaaende har den etymologiske Betydning af Navnet **sigaduR** **Sigihadur* været 'den seiersæle (i Kamp overmægtige) Kriger'. Men hvis jeg har Ret i den Formodning (Helgedigtene S. 157—159), at *Storkoðr* af **Starkhoðr* engang har været opfattet som 'den stærke Hadubarde (krigerske Barde)', saa kan **sigaduR** **Sigihadur* ogsaa have været opfattet som 'den seiersæle Hadubarde (krigerske Barde)'.

Navnet **sigaduR** er ellers ikke paavist som nordisk, medens jeg i det foregaaende har paavist et tilsvarende frankisk Navn.¹ Om mange andre i urnordiske Indskrifter forekommende Personnavne gjælder det, at de ikke kan paavises i Norden i den historiske Tid, medens tilsvarende Navne findes hos de gamle Vestgermaner eller Goter. Jeg har ofte frembævet, at det nordiske Særpræg, som allerede i den förhistoriske Tid kan spores, först fra Vikingetiden af i Personnavne som i mangfoldige andre Forhold træder os stærkt iöinefaldende imöde.

Ligesom Navnet **sigaduR** hidtil ikke er fundet i nogen anden urnordisk Indskrift, saaledes forekommer ogsaa de fleste andre urnordiske Personnavne kun en eneste Gang. Det er klart, at der i den förhistoriske Tid var flere Personnavne i Forhold til Tallet af Personer end i den historiske Tid. Ethvert Navn i den förhistoriske Tid blev baaret af færre Personer end de senere brugelige Navne.

Naar der paa Medaljonen er skrevet med Runer et Mandsnavn i Nominativ uden Tillæg, kan dette sammenlignes med, at der paa ikke faa Brakteater er med Runer skrevet et Mandsnavn i Nominativ uden Tillæg; f. Eks. **niuwila, frohila**, jfr. Norg. Indskr. I-192. Navnet **sigaduR** er vistnok ikke Navnet paa den Mand, hvis Billede er fremstillet paa Medaljonen, men Navnet enten paa den Mand, som har eiet Medaljonen, eller paa den, som har forfærdiget den. Paa Aagedal-Brakteaten (Norg. Indskr. I 200) angives med Runer baade Eierens og Kunstnerens Navn. Indskriften paa Brakteaten Nr. 55 Steph. **ho·RAIhekþA(?)t** nævner kun Eierens Navn.

Efter Runeformer og Sprogformer kan Indskriften paa Medaljonen ikke nöiagtig bestemmes med Hensyn til Tid. Da Indskriften har den længere Rækkes Runer og en dermed overensstemmende Sprogform, tör den med Tryghed sættes forud for c. 750. Naar jeg tager Hensyn til, at den har den ældste Rune for **a** og den ældste Form af Runen **R** samt Runen **d** som Tegn for **ð** i Indlyd, og naar jeg paa den anden Side tager Hensyn til det, at Navneformen **sigaduR** er opstaaet af **SigihaduR*, saa tror jeg

¹ Forskjelligt er derimod det i flere svenske Indskrifter med de yngre Runer forekommende Mandsnavn **sihatr**, Akkus. **sihat, sikat**; jfr. Runverser S. 119.

at der fra Sprogformernes og Skriftformernes Side neppe er noget til Hinder for at henføre Medaljon-Indskriftens Tid til c. 600—650, men Fastsættelsen af Medaljonens Tid maa dog overlades til Arkæologerne, som sætter den længere tilbage. Hovedet paa hver af dens to Sider synes att være Efterligning af en Keisers Brystbillede paa en romersk Mynt fra 4:de Aarhundred.
